

Е. О. Дідоренка Донецьк. держ. універ. внутр. справ. Івано-Франківськ-Кропивницький: РВВ ДонДУВС, 2023. Вип. 13: Міжнародні злочини російської федерації на території України. С. 291–306.

12. Хавронюк М. щодо відмежування злочинів проти безпеки людства від інших злочинів // Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні: збірник матеріалів VI Всеукраїнської наук.– практ. конф. (м. Львів, 09 грудня 2022 р.) / за заг. ред. І. В. Красницького. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 494–501.

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНІВ ТА ЗВИЧАЇВ ВІЙНИ (СТ. 438 КК УКРАЇНИ)

Юрій ШИНКАРЬОВ

кандидат юридичних наук, доцент
завідувач кафедри правового регулювання
економіки ХНЕУ імені Семена Кузнеця

Після початку збройної агресії проти України, військовослужбовці, інші комбатанти, що діють на боці ворога, недотримуючись вимог міжнародного законодавства щодо поведження під час бойових дій неодноразово вчиняли найжахливіші злочини пов'язані із порушенням законів та звичаїв війни. В Кримінальному кодексі України відповідальність за цей злочин передбачена ст. 438 «Порушення законів та звичаїв війни». Ця норма встановлює, що порушенням законів та звичаїв війни є «жорстоке поведження з військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій». За вказане діяння законодавець передбачає кримінальне покарання у розмірі позбавлення волі на строк від восьми до дванадцяти років. Якщо ж ті самі дія-

ня були поєднані із вбивством, то за них передбачається покарання у вигляді позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічне позбавленням волі.

В сучасній кримінально-правовій доктрині склад названого кримінального правопорушення є однозначно недостатньо дослідженим і вивченим. Про це абсолютно чітко вказує Хавронюк М. зазначаючи основні вади і недоліки існуючого рівня розробки означеної проблематики [1]. І, навіть, якщо і зустрічаються поодинокі наукові дослідження щодо названого питання, то вони здебільшого присвячені аналізу складу злочину, передбаченого ст. 438 КК України та проблемам кваліфікації [2, с. 164–166; 3 с. 255–260] або техніко-юридичному оформленню вироків [4, с. 461–464]. Але, недостатньо науково розвіданим є не тільки склад правопорушення, а й особливості формування санкції за його вчинення та власне призначення покарання. В даному випадку можна виділити тільки аналіз, здійснений Гловюк І., у якому станом на 2023 рік робляться певні висновки щодо призначення покарання за злочин, передбачений ст. 438 КК України [5]. Але ці висновки, на жаль, здебільшого зосереджені навколо окреслення обставин, необхідних для врахування при призначенні покарання за цей злочин, ніж на особливостях покарання, вже призначеного. А випадків призначення покарання за цей злочин, на даний момент вже достатньо, щоб провести аналіз та зробити певні висновки, які б мали як загальнотеоретичний так і практичний зміст.

За діяння передбачені ч. 1 вказаної статті встановлена безальтернативна відносно визначена санкція, що передбачає призначення єдиного виду покарання – позбавлення волі на певний строк. Ч. 2 цієї ж статті передбачає альтернативну санкцію, що передбачає покарання у виді позбавлення волі на певний строк або довічне позбавлення волі.

Аналіз судової практики за 2022–2023 дозволив виявити окремі тенденції щодо призначення покарання за вчинення цього злочину. Так, аналіз практики призначення покарання за вчинення цього злочину дозволив зробити певні висновки:

1. При призначенні покарання за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 438 КК України мінімальний строк покарання становив 9 років (10%), інші строки становили: 10 років (20%), 11 років (30%), 12 років (40%). Покарання у виді 8 років позбавлення волі –

жодного разу виявлено не було. В цілому строки покарання, що призначалося, засвідчують належну якість відносної визначеності побудови санкції, оскільки судова дискреція спостерігається за всім діапазоном передбаченого законом строку покарання.

2. При засудженні особи за діяння, передбачене ч. 2 ст. 438 КК України – спостерігалось 90% призначення покарання у виді довічного позбавлення волі. Це, свідчить про високий ступінь суспільної небезпечності діяння, передбаченого ч. 2 ст. 438 КК України, оскільки фактів призначення менш суворого покарання майже не спостерігалось. Лише в окремих, поодиноких випадках спостерігалось призначення покарання строком на 15 років позбавлення волі.

3. При призначенні покарання як за злочин, передбачений ч. 1 ст. 438 КК України, так і за вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 438 КК України – пом'якшуючих покарання обставин жодного разу виявлено не було.

4. Серед обтяжуючих покарання обставин суд визнавав: вчинення злочину в стані алкогольного сп'яніння (5%), вчинення злочину в умовах військового стану (10%), вчинення злочину групою осіб (5%), вчинення злочину щодо особи похилого віку (1%), приховування від правосуддя (10%).

У якості остаточного підсумку слід зазначити, що шляхом аналізу практики призначення покарання за вчинення злочину передбаченого ст. 438 КК України встановлене чітке розуміння максимальної суспільної небезпечності діяння за вчинення якого передбачена відповідальність вказаною статтею, про що свідчить як домінуюча суворість призначення покарання, так і відсутність виявлення пом'якшуючих покарання обставин. Таким чином особам, які вчинили порушення законів та звичаїв війни призначається максимально можливе покарання для забезпечення максимально можливої кари за ті нелюдські і жорстокі діяння, які вони вчинили.

Список використаних джерел

1. Хавронюк М. Кримінальна відповідальність за порушення законів та звичаїв війни: двадцять запитань та відповідей. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/kryminalna-vidpovidalnist-za-porushennya-zakoniv-ta-zvychayiv-vijny-dvadsyat-zapytan-ta-vidpovidej/>.

2. Глушко А. М. Особливості кримінально-правової кваліфікації дій особи за порушення законів і звичаїв війни. Часопис Київського університету права. 2023. № 2. С. 164–166. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/880/819/>.

3. Шаповалов О. О., Шаповалова А. О. Особливості кваліфікації порушення звичаїв і законів війни (ст. 438 КК України). Збірник конференції 26.05.22. С. 255–260. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/items/956a744c-0dc6-4559-bef0-43adf4e61610>

4. Загиней-Заболотенко З. А., Кваша О. О., Чаплук О. І. Вироки у кримінальних провадженнях про порушення законів та звичаїв (стаття 438 Кримінального кодексу України): окремі особливості техніко-юридичного оформлення. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 6. С. 461–464. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2023/107.pdf

5. Гловюк І. Дослідження: вироки за ст. 438 КК України: порушення законів та звичаїв війни – з 24 лютого 2022 року. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/doslidzennia-viroki-za-st-438-kk-ukrayini-porusennia-zakoniv-ta-zvicayiv-viini-z-24-liutogo-2022-roku>

ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ ЯК ОДИН З АСПЕКТІВ ВЧИНЕННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Юлія ЯКОВЕНКО

викладач спеціальної кафедри № 1
Інституту підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Війна – це завжди страждання, насильство, втрати, смерть...

Досвід війн демонструє нам тяжкі наслідки як серед цивільного населення, так і серед військових. Цілі покоління життів були втрачені під час збройних конфліктів, розбиті долі сімей, втрата засобів для існування, втрата віри у майбутнє та щасливого, спокійного життя.